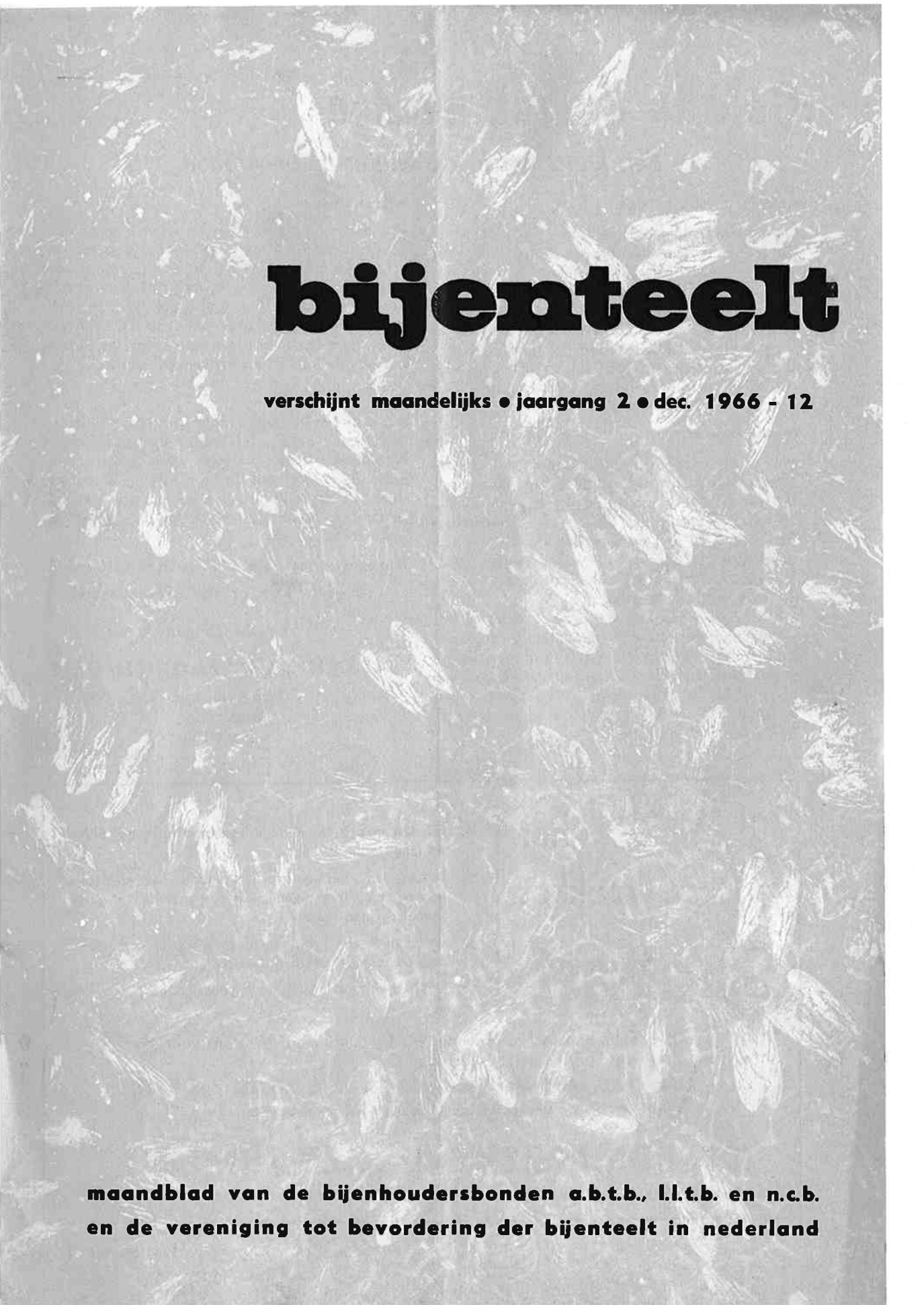

bijenteelt

verschijnt maandelijks • jaargang 2 • dec. 1966 - 12

**maandblad van de bijenhoudersbonden a.b.t.b., l.l.t.b. en n.c.b.
en de vereniging tot bevordering der bijenteelt in nederland**

Geld in uw zak houden

Een kunst om in de winter te beoefenen

Geld in uw zak houden

De vrachten zijn steeds duurder geworden en in januari en februari worden de posttarieven weer verhoogd. De Nederlandse imkers kunnen veel geld in hun zakken houden door hun imkersartikelen samen te bestellen. Het is veel voordeliger één groot pak aan één adres te zenden dan tientallen pakjes aan alle leden van uw afdeling afzonderlijk. Op uw ledenvergaderingen bent u toch bij elkaar. Vermeld even op uw agenda: gezamenlijk bestellen van imkersartikelen.

Gratis monster

Imkers, die onze super-kunstraat nog niet kennen, zenden wij op aanvraag gaarne een gratis monster-tje toe. Bekijk de prachtige diepe celindruckken. Overtuig u ervan, dat hij bij lage temperatuur soepel blijft en niet broos wordt, doordat hij vervaardigd is van bijenwas, net zo zuiver als de was-schubjes, die uw bijen uitzweten. Daarom bouwen de bijen hem ook zo gretig uit.

Lees in onze vorige advertenties nog even na, hoe het Bijenhuis te Wageningen als enige in Nederland de bijenwas tweemaal raffineert voordat we er met onze moderne machines super-kunstraat van maken. Als u volgend voorjaar éénmaal super-kunstraat aan uw bijen geeft om uit te bouwen, wilt u nooit meer andere.

Prijsverhogingen?

Het doet ons genoegen u te kunnen mededelen, dat de in onze prijslijst 1966 genoemde prijzen nog enige tijd geldig blijven. Als u die prijzen eens vergelijkt zult u bemerken, dat u nergens voordeliger terecht kunt. Vergelijkt u ook eens de kwaliteit van onze bijenkasten en raampjes? Van een goede bijenkast hebt u een mensenleef-tijd plezier, van een slechte een mensenleef-tijd verdriet.

Honing uitverkocht?

Als u niet voldoende honing hebt om uw klanten te bedienen kunt u bij ons 25 kg. gegarandeerd Nederlandse honing kopen tegen groothandels-prijs, die voldoet aan de eisen van de Warenwet. Veel van elders aangeboden honing is buitenland-se honing, waarmee u als imker het paard van Troje in huis haalt.

Tenslotte wensen wij alle imkers en hun huisgenoten van ganser harte **prettige feestdagen!**

Goede Dingen

BIJENHUIS - WAGENINGEN

Het oude en vertrouwde handelshuis van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland.

het bouwpakket Spaarkast

- ★ kan U een prettige vrijetijdsbesteding bezorgen tijdens de lange winteravonden.
- ★ bezorgt U na geringe arbeid een kast, welke qua materiaal nog mooier en degelijker is dan onze toch al goede „kant en klaar“ kasten.
- ★ verschaft U een bron van levensvreugde, aangezien U zelf Uw zorg eraan hebt besteed.
- ★ levert U een geldbesparing van minstens f 20,00 p. kast.

Dit ideale bouwpakket kunnen wij U thans nog leveren voor de zeer lage prijs van f 70,00 per stuk.

Doe het zelf! Verdien geld f 20.00 per kast.

Waaruit dit bouwpakket bestaat kunt U lezen in het novembernummer van dit blad.

N.V. HONINGZEMERIJ „HET ZUIDEN”

BOXTEL - TELEFOON 04106-2306 - POSTBUS 2

BIJENTEELT

Maandblad van de Bijenhoudersbond van de L.L.T.B., de Bijenhoudersbond van de N.C.B., de Imkersbond van de A.B.T.B. en de Vereniging tot bevordering der Bijenteelt in Nederland.

*

Redactie:

P. A. M. van Dongen, Ravelijns 4, Steenberg en R. P. Groenveld, Bijenhuis, Wageningen (eindredacteur).

*

Redactiecommissie:

W. Assink, Enschede; J. Beyer, Heerlen; P. L. Lammers, Oss en H. G. Maagendans, Arnhem.

*

Adviseur:

De rijksbijenconsulent.

*

Advertenties en Speurbijties:

N.V. van Maastricht en Verhoeven, Oude Kraan 16, Arnhem.

*

Verschijsdag:

De eerste woensdag van de maand.

*

Inzending kopij:

Vóór de 10e der maand.

Nieuwe leden, adreswijzigingen, abonnementen, bestuurszaken, enz.:

Voor de A.B.T.B.:
Imkersbond A.B.T.B.,
Postbus 129, Arnhem.

Voor de L.L.T.B.:
Bijenhoudersbond L.L.T.B.,
Klompstraat 21, Heerlen.

Voor de N.C.B.:
Bijenhoudersbond N.C.B.,
Spoorlaan 50, Tilburg.

Voor de Vereniging tot
Bevordering der Bijenteelt:
Bijenhuis, Wageningen.

Volkshuisvesting

Wanneer men zo aan het begin of in de loop van de zomer wordt opgebeld hulp te verlenen voor een neergestreken bijenzwerm, zal geen enkele imker hier iets vreemds aan vinden. Anders wordt het wanneer zo'n oproep in september of oktober gedaan wordt.

Een eerste gedachte is dan, zijn het wel bijen? Er wordt dikwijls bij gezegd, dat ze in- en uit een spleet in de muur vliegen, ook wel dat zij in een gaatje in de grond kruipen. Natuurlijk zijn het dan wespen of hommels en heeft een imker daar niets aan. Het kost meestal wat moeite de berichtgevers daarvan te overtuigen, en ook dat het vrijwel onmogelijk is zo'n behuizing weg te halen.

Op 20 oktober j.l. werd ik gebeld voor een bijenzwerm maar kon de mijnheer niet overtuigen van de mogelijkheid van hommels of wespen. Een kennis had hem ingelicht en het zouden beslist bijen zijn.

Nieuwsgierig geworden wil je zo'n geval toch wel eens onderzoeken. Voor de zekerheid kap, handschoenen etc. maar meegenomen, bovendien — je kunt immers nooit weten — een 3-raams kastje. Wie schetst mijn verbazing ter plaatse een volledig bijenvolkje aan te treffen, hetwelk zich ongeveer 60 cm. van de grond in een grote ligusterstruik had genesteld.

Aan 2 takken was een compleet (zij het in volslagen warbouw) bijennest gebouwd. Aan de verkleuringen der cellen was te zien tot hoever het broednest geweest was. Voedselvoorraad ontbrak geheel.

Nu begonnen de moeilijkheden eerst recht. Immers, hoewel de bijen nog wel niet „op de tros” zitten, zou het toedienen van vloeibaar voedsel niet juist zijn, daar dit niet meer verzegeld wordt. Samenvoegen met een ander volk leek ook bezwaarlijk gezien de onrust welke in het te ontvangen volk teweeg zou worden gebracht. Uiteindelijk is de zaak (hopelijk ook tot genoegen van de bijen) als volgt opgelost.

Van een bevriende imker die nog verzegelde broedkamerramen in voorraad had, 3 ramen gekregen en het geheel, goed ingepakt voor de winter op stal gezet.

En nu maar afwachten.

W. van Werkhoven,
Rotterdam.

Ervaringen

uit een imkersloopbaan

De schrijver dezer rubriek bij het afnemen van het examen Praktisch Imker

Een dezer dagen (begin november) vertelde mij een imker uit de Achterhoek van Gelderland, dat het jaar 1966 voor hem in 't geheel niet ongunstig was geweest. Hij oogstte ongeveer 70 pond honing gemiddeld per volk.

Dat was dus voor zijn 10 honingvolken samen 700 pond. Hoeveel volken er rondom die 10 honingvolken nog aanwezig zijn voor versterking en aanvulling is mij niet bekend. Met aanvullingsvolken bedoel ik natuurlijk bijenvolken, die op reserve worden gehouden voor het geval er met de honingvolken iets gebeurt, b.v. moerloos worden en verder gebruikt worden voor uitbreiding van de bijenstand. Dat de honingvolken niet overal zoveel honing zullen hebben opgebracht, daarvan ben ik grondig overtuigd. De plaatselijke verschillen zullen er altijd blijven. Ook de heide was tamelijk verschillend wat de honingopbrengst betreft. Van een vooraanstaand imker in Midden-Nederland hoorde ik, dat de heide niets had opgeleverd. Volgens de krant was men op de Eerbeekse markt vrij tevreden en een imker in Noord-Holland zei mij eind oktober, dat de duinheide goed had opgebracht.

Aangezien het einde van mijn éénjarige ervarings-verhaal met rasse schreden aankomt, wil ik enige niet besproken onderwerpen aansnijden. De eerste daarvan is de:

Honingslinger

Er is in het afgelopen jaar een uitgebreide verhandeling in het maandblad verschenen, geschreven door één van de redacteuren over de radiaalslinger. Deze verhandeling met uitvoerige tekeningen ga ik natuurlijk niet aantasten, dat zou ondankbaarheid zijn tegenover de gastvrijheid, die ik een jaar lang heb genoten. Wel wil ik mededelen, dat ik als imker de gewone 3 en 4-raamsslinger heb gebruikt en ook enige jaren een radiaalslinger. Deze laatste slinger is in het gebruik veel gemakkelijker dan de conventionele slingers, want men behoeft de honingramen niet om te draaien tijdens het slingeren en men kan veel meer ramen tegelijk slingeren. Er is echter één bezwaar aan het ge-

bruik van de radiaalslinger: wie snel draait, draait vooral de nieuwe ramen in de soep, de raten glijden langs de bedrading tegen de bovenlatten en honing en raat vallen dan naar beneden in de slinger. De gevallen raten moeten dan worden gereinigd door ze uit te knippen, of ze uit te laten lekken. Iets oudere raten doen het in de radiaalslinger uitstekend, er wordt dan vrij veel tijd bespaard. Ik zou dus de raad willen geven: gebruik in de radiaalslinger niet al te nieuwe raat en het liefst raten met horizontale bedrading. Aangezien ik nooit een radiaalslinger gebruikte voor het slingeren van heidehoning, die zoals we weten veel taaier is, kan ik daarover geen mening zeggen.

Voor heidehoning zullen echter m.i. nog meer voorzorgen moeten worden genomen dan voor zomerhoning.

Bijenziekten

Echte gevaarlijke bijenziekten heb ik in mijn leven praktisch niet gezien. Met werkelijk gevaarlijke ziekten bedoel ik dan Amerikaans vuilbroed en de ook in ons land bekende mijtziekte. Wel heb ik kennis gemaakt met de nosema-ziekte, het Europees vuilbroed en kalk- en steenbroed. Hoewel ik verscheidene malen zelf met de microscoop de darminhoud van eigen bijen heb onderzocht, heb ik nimmer sporen van de Nosema gevonden en daar er geen grote bijensterfte in het voorjaar op mijn bijenstand was, heb ik aangenomen dat mijn stand vrij was van Nosema. Grote bijensterfte heb ik wel eens gezien bij bijenvolken in begin mei op het koolzaad, terwijl dichtbij of ernaast staande volken er geen last van hadden. In die tijd was de Nosemaziekte in Nederland nog niet zo algemeen bekend, hoewel prof. dr. Zander reeds in 1906 de veroorzaker van de ziekte had ontdekt. De Nederlandse bijen stonden bekend als ziektevrij.

Daarom werden veel bijen uitgevoerd, vooral naar Engeland, waar men veel last van de mijtziekte en ook van nosema had. Na de oorlog was de uitvoer van bijenvolken naar Engeland vrij groot. De mijtziekte was vroeger bekend als de ziekte van Wight. Thans weten we ook wat mijtziekte en nosema is. De maatregelen ertegen van regeringswege zijn bekend. Een bekende voorlichter heeft eens gezegd, dat er in Nederland geen enkele bijenstand zonder nosema is. Hoewel ik het betwijfel, kan ik het tegendeel niet bewijzen. Intussen gebruiken sommige imkers reeds afweermiddelen tegen nosema, gemengd door het wintervoer (Fumidil). Ik heb het nooit gedaan, want het lijkt mij aspirine gebruiken om hoofdpijn te voorkomen.

Vermoedelijk zal het gebruik ervan geen schade veroorzaken. Wie ziekte op zijn bijenstand vermoedt, moet een monster bijen, ± 50 stuks in een klein doosje zenden naar het bijenteeltconsulentschap, Ambrosiushoeve, Hilvarenbeek.

Het door mij bij een andere imker geconstateerde Europese vuilbroed was later verdwenen, maar aan een paar door hem verkochte kasten met bijen was meer dan een jaar later de typische zure, rottingslucht nog te ruiken.

In enkele van mijn bijenvolken kwam ieder jaar kalkbroed voor alleen in het darrenbroed. Nadat ik de ventilatie van die kasten verbeterd had, verdween ook het kalkbroed. Kalkbroed wordt n.l., omdat het een zwamziekte is, bevorderd door warme vochtige lucht.

Hoewel het eigenlijk geen ziekte genoemd kan worden, hebben sommige bijenvolken wel eens last van de bijenluis, een roodbruinachtig „vliegje zonder vleugels”, dat zich vasthecht aan de bijen en vooral aan de koningin en leeft van honing. Ook de larve ervan leeft van honing. Zelf heb ik er nooit last van gehad en ik geloof, dat dit een gevolg is van gebruik van de dathepijp, dus van de tabaksmok, soms vermengd met wat salpeter. De bijenluis kan niet tegen rook. Wordt ze berookt dan laat ze zich los en valt van de bij, waarop ze zit. Ik geloof niet, dat de bijenluis veel voorkomt, maar ik heb er op praktische lessen bij andere imkers wel eens enkele gezien.

Grootcellige kunstraat

Men kan nu, meen ik, nog dikke en enigszins dunnere kunstraat kopen. De dikkere wordt dan gebruikt in de broedkamerramen en de dunnere in honingzolders. Natuurlijk mag de dunnere kunstraat niet dienen om raathoning te winnen, want daarin mag geen kunstraat worden gebruikt. De gewone kunstraat bevat 800 cellen per dm², d.w.z. samen aan weerskanten van die dm² 800 cellen. De grootcellige kunstraat, die een tijd lang in de handel is geweest heeft op dezelfde manier gemeeten 700 cellen, terwijl in de natuur de bijen $\pm$

835 cellen bouwen in de werkstermaat en ± 660 tot 700 cellen in de darrenmaat. Grootcellige kunstraat werd vroeger aanbevolen om daardoor grotere bijen te krijgen met grotere honingblaas en grotere tonglengte.

Ik heb er bij eigen proeven en in de praktijk bij anderen geen voordeel in gevonden. De meest frappante resultaten waren, dat de bijen grootcellige kunstraat uitbouwden tot darrencellen. Daarvoor werd de middenwand gedeeltelijk afgeknaagd.

Ieder moet zelf weten, wat hij doet, maar ik heb nadien het gebruik van grootcellige kunstraat afgeraden. Wel is het zeer nuttig de raten met 800 cellen per dm² tijdig te vernieuwen, omdat in oude raten de bijen wel kleiner worden op de duur.

Boekhouding

Veel imkers imkeren maar voort zonder ook maar ooit iets op te schrijven van de toestand van de volken en wat daar allemaal mee samenhangt. De laatste jaren is er enige verandering in gekomen, omdat de bijenteelt enigszins wetenschappelijk wordt beoefend en daardoor de voorlichting ook in die geest is gewijzigd. Men moet van een volk toch minstens weten: 1. in welk jaar de koningin is geboren, 2. uit welk volk ze geboren is, 3. wie haar moeder is, 4. of ze geknipt en/of gemerkt is, 5. of ze vruchtbaar is, 6. hoe haar broednest is, regelmatig of onregelmatig, 7. hoe haar exterieurkenmerken zijn, b.v. de cubitaal-vleugelindex en van de volken in hun geheel: 1. of ze ijverig zijn, 2. veel of weinig honing halen en hoeveel, 3. hoe het is met de zwermpluist, 4. wanneer er een kunstzwerm van is gemaakt, 5. wanneer er zwermlopen werden geconstateerd, 6. hoe de vleugelindex van de werkbijen en de darren is, enz. enz.

Zeer eenvoudig voor het eerste gebruik zijn de z.g. kastkaarten, die boven op het volk worden gelegd, maar een beetje uitgebreider boekhouding kan geen kwaad, ook niet voor de imker, die alleen aan honingteelt doet. Wie selecteert zal een uitgebreidere boekhouding beslist nodig hebben. Allen, die maar in het wilde weg imkeren zullen

Laat het dan maar sneeuwen en vriezen . . .

op de duur achteruit gaan. Een mens kan niet alles onthouden, zoals een computer. Wie schrijft, die blijft.

Lezingen, cursussen, praktische lessen

Het was me altijd een groot genoegen, cursussen en praktische lessen te geven in de bijenteelt. Het aantal van deze voorlichtingsavonden en -dagen kan ik niet meer opgeven, zelfs niet bij benadering. Vooral leuk waren die cursussen voor beginners, die in de vijftiger jaren konden worden gegeven aan nieuwelingen in de bijenteelt, die als beloning voor het trouw en met vrucht volgen van de theoretische en praktische lessen 2 bijenkasten cadeau kregen, die betaald werden uit rijkssubsidie. Toen is er een tijdlang een sterke opleving geweest in de bijenteelt en zijn er nieuwe liefhebbers bijgekomen, waarvan er tot op heden nog verscheidene zijn overgebleven. In later jaren heeft men mij meerdere keren gevraagd: „Kan er nog eens een cursus komen voor beginners?“, maar er waren altijd te weinig deelnemers. Zo zal het voorlopig wel blijven. De sterke uitbreiding van onze bevolking maakt op de duur het bijenhouden in sommige provincies en gedeelten van provincies onmogelijk.

Examen praktisch imker

Met zeer veel genoegen heb ik vanaf het begin van de instelling van het diploma praktisch imker de daarvoor aangemelde kandidaten mee geëxami-

neerd. In het begin was het aantal liefhebbers vrij groot. Ook dat is steeds minder geworden. Het afgelopen jaar is er niet geëxamineerd, maar er was om organisatorische redenen ook geen oproeping geweest. Voor zover ik heb ondervonden zijn de geslaagden voor het diploma P.I. in hun omgeving altijd een vraagbaak en een stimulans voor de bijenteelt geworden. Ik wens dan ook van harte, dat het uitstel geen afstel zal worden.

Besluit

Ik ben thans aan het einde van mijn verhaal gekomen. De imkers hebben hun bijen, hoop ik, op tijd afgevoerd en ingewinterd. Hoe nuttig dat is, hebt u allen dit jaar ondervonden, toen begin november reeds een vrij sterke vorstperiode optrad.

Wanneer men op tijd alles heeft gedaan, wat voor de overwintering nuttig en nodig was, dan raad ik u opnieuw aan te zorgen voor rust om en in de bijenstal. Bindt desnoods de deksels op de kasten vast, zodat rammelen geen onrust veroorzaakt. Onrust kan de dood van een volk betekenen. Laat het dan verder maar sneeuwen en vriezen. Uw volken zullen in het voorjaar weer levend tevoorschijn komen om een nieuw bijenjaar te beginnen. Ik hoop, dat alle lezers eveneens de winter zo goed door zullen komen en wens hun een vooorspoedig en gelukkig nieuwjaar en in 't bijzonder een best bijenjaar.

A. H. van den Berg.

Stukdraaien van raten in de radiale slinger

Sommige imkers maken zich zorgen over het stukdraaien van raten in de radiale slinger. Na een ongeveer 10-jarig gebruik van een 8-raams slinger blijkt, dat alleen scheefgebouwde raten en jonge, horizontaal gedrade, ramen sneuvelen. Voorwaarde is echter: ramen van ongeveer gelijk gewicht tegenover elkaar plaatsen en de snelheid zeer langzaam opvoeren. Begint men plotseling snel te draaien, dan gaat de slinger springen, waardoor de raten uit hun steunen vliegen en sneuvelen.

Zet men de slinger vast aan de grond of aan een muur, dan heeft men daar minder last van. Als men langzaam met draaien begint, verliezen de

zwarte ramen het eerst hun honing, zodat het gewicht geleidelijk aan gelijk wordt. Dan pas kan men op volle toeren draaien.

Heidehoning slingert men met de radiale slinger (na kolben) beter, omdat men meer toeren kan geven. De raten mogen echter niet te warm zijn. De honing zo warm mogelijk kolben, de was zo koud mogelijk houden.

Ramen met versuikerde honing moet men liefst niet in de slinger plaatsen omdat dan de slinger blijft springen bij hoog toerental. Ook stuifmeelramen kunnen dat bezwaar geven.

Pam.

door Ir. J. Mommers.

Asters

Dit geslacht omvat zeer vele soorten, die tot de mooiste borderplanten gerekend moeten worden.

In ons land komt echter in het wild ook een aster-soort voor: de zeeaster = *Aster tripolium*.

De gekweekte asters behoren nog tot vele soorten, die ook wat uiterlijk betreft, ver uit elkaar liggen.

Ook de bloeitijd loopt ver uit elkaar. De vroegste is wel de in mei bloeiende *Aster alpinus*. Ze wordt slechts ongeveer 25 cm. hoog. Oorspronkelijk zijn de bloemen lila, maar er zijn vele variëteiten gekweekt met violette of rose bloemen.

Aster amellus begint in juli te bloeien. De hoogte wordt slechts ongeveer 50 cm. Ze bloeien zeer rijk met lila bloemen; er zijn echter ook hier veel variëteiten met grotere bloemen en kleuren, die variëren van paars tot rose en purper.

Aster sedifolius (= *Aster acris*) begint in augustus te bloeien. Deze soort heeft heel anders gevormde bloemen. Vooral de var. *nanus* voldoet zeer goed in de tuin. Er is ook een witte variëteit.

In augustus beginnen vele astersoorten te bloeien.

Dit zijn dan wat met een verzamelnaam als „herfst-asters” wordt aangeduid. Ze behoren tot de soorten *Aster novi-belgii* en *Aster novae-angliae*.

Van de eerste soort zijn er vele variëteiten, die variëren in hoogte en kleur. De hoogste worden wel 1,25 m. hoog, maar voor kleine tuinen zijn de lager groeiende interessanter b.v. de var. „Little boy blue” en „Little pink lady”, die ongeveer 70 cm. worden en de dwergvormen b.v. „Niobe” wit, „Peter Pan” rose en „Victor” blauw.

De *novae-angliae* variëteiten worden alle meer dan 1 m. hoog. Bekend zijn vooral „Barr's Pink” lila purper, „Crimson Beauty” karmijnrose en „Lill Fardell” rose.

Een geheel afwijkende laatbloeiende aster is *Aster multiflorus* (= *A. ericoides*). De bloemen zijn veel kleiner dan van de overige soorten, maar de

bloei is zo overdadig dat ze toch zeer sterk opvallen. Ze groeien ongeveer 70 cm. hoog. De bloemkleur is wit.

Alle bovengenoemde asters zijn vaste planten.

De eenjarige „asters” worden tegenwoordig tot het geslacht *Callistephus* gerekend. Voor de bijen zijn alleen van belang de enkelbloemige soorten, de z.g. china asters, waaruit weer een aantal rassen gekweekt is.

BIJENSTAND H. T. VAN DAM & Zn.

JUBBEGA (FR.) TEL. 0 5165-382

Het adres waar U de fijnste kwaliteiten honing kunt kopen voor wederverkoop voor de laagste prijzen.

Uw leverancier van alle soorten bijenwoningen, gereedschappen voor de bijenteelt en de fijnste kwaliteiten kunstraat. Bij ons lagere prijzen door eigen grote importen.

Vraagt onze gratis prijslijst van materialen en honing. Wij zenden U deze dan omgaand toe.

Wij wensen U prettige feestdagen en een voorspoedig 1967.

UIT DE JAAGKIEPS

St. Ambrosius in Oostenrijk

Onze katholieke collega's herdenken 7 december de naamdag van hun patroon, St. Ambrosius. Dat is niet in alle landen het geval. Zo was deze naamdag in Oostenrijk in de vergetelheid geraakt. Men wilde hierin verbetering brengen. Op zondag 6 december 1964 werd in de Votiefkerk te Wenen een plechtige dienst gehouden.

Voor deze dienst had de Oostenrijkse muziekgeleerde en componist PR. Dr. E. Paul een Missa Instrumentalie geschreven ter ere van St. Ambrosius, waarvan de eerste uitvoering in genoemde dienst plaats vond.

De Mis was opgebouwd uit motieven die nog van St. Ambrosius afkomstig zijn, deze was behalve één van de belangrijkste theologen in de 4e eeuw, ook de schepper van de Milaanse of Ambrosius Ritus. Bienenavter 1964/11.

Zwermen lokken

In het Franse blad Abeilles et Fleurs 1964/6 haalt een imker herinneringen op uit zijn jeugd, toen hij tussen 1905 en 1920 op de bijenstal van zijn vader, gelegen in de Karpaten, op de zwermen moest letten.

Op zekere dag kwam zijn vader uit de grote stad terug met een handvol zwarte zaden, gelijkend op dat van uien. Hij zeide: dat is het zaad van het ijzerkruid der bijen. Het schijnt dat de gekneusde bladeren zo sterk ruiken en zo'n sterke aantrekkingskracht op bijen hebben dat de zwermen er door gelokt worden.

Het zaad werd direct onder glas gezaaid en tegen einde mei, toen de zwermtijd aanbrak, had hij takjes van 50 tot 60 cm., voorzien van bladeren, tot zijn beschikking. Kleine lokkorven werden met de opening naar beneden, na flink met de wonderplant te zijn ingewreven, in fruitbomen opgehangen. Het succes was bijna niet te geloven. Dat jaar en ook de volgende behoefde de schrijver niet op de zwermen te letten, het was voldoende de korven met zons-ondergang te ledigen. Meermalen had hij gezien dat twee zwermen in één korf trokken.

Nu in Parijs wonend heeft de schrijver getracht deze plant weer te vinden, maar zonder resultaat. Men raadde hem mélisse en citroenkruid aan, maar deze gaven niet de gewenste resultaten.

Hij schreef naar Boekarest naar vrienden, maar ook hier was de plant niet bekend. Nu vraagt hij de hulp van collega's, die meer van botanie afweten.

In een volgend nummer van genoemd blad vraagt een imker of de plant niet de Heilige Verbena is, waarmee de Druiden naar het schijnt, hun altaren besprenkelden.

Ballonversperring

De bijenstand van een Engelse bijenhouder was gelegen 5 mijl zuid-west van een luchtbasis. Nu was het vreemd dat bij westen en zuidwesten wind en de straaljagers laag vliegend van uit het oosten kwamen, de bijen steeds naar buiten kwamen om te zien, wat of dat geruis te betekenen had.

Nu had onze imker veel last van houtduiven, die in het voorjaar op de koolplanten afkwamen. Om deze af te schrikken, plaatste hij aan lange staken met een touw van een el ongeveer 30 ballonnetjes in de kleuren rood, groen, geel en blauw. Deze stonden op een afstand van 5 tot 100 meter van de kasten.

Nog was de laatste ballon niet geplaatst of een straaljager kwam laag over en de bijen kwamen naar buiten. De bijen vielen op de ballons aan en staken deze kapot: eerst gingen de rode er aan, daarna de gele, vervolgens de groene en blauwe. In vijf minuten was de strijd afgelopen en gingen de bijen terug naar hun kasten. Nu vraagt de imker zich af waarom de bijen eerst de rode, daarna de gele enz. aanvielen, de ballons waren door elkander geplaatst (Brit. Journal 1965 16/1).

Oude imkers in Rusland

De Fransman A. Caillas heeft 'n enquête gehouden om na te gaan hoeveel bejaarde imkers nog flink waren. De meest frappante gegevens ontving hij van de Prof. Ioriche te Moskou. Hij kreeg van deze Rus een lijst van 20 imkers, die ouder waren dan 100 jaar. Imkers van 100 tot 110 jaar waren nog maar jonkies, daar veel van hun collega's 115, 120, 125, en 130 jaar waren. Prof. Ioriche noemt het geval van Vojniak, oud 130 jaar; zijn ouders leefden nog in 1940, zijn vader was 157 en zijn moeder 154 jaar. Zijn grootmoeder stierf toen zij 176 jaar was.

Tegenwoordig schijnt een Abzeer van 157 jaar de oudste te zijn.

Caillas schrijft de hoge ouderdom en vitaliteit van deze imkers toe aan het gebruik van honing en de opgelopen bijensteken. (Abeilles et Fleurs 1964/7)

Heidehoning slingeren

In die Biene 1964/1 staat een artikel over de firma Thie, die reeds meer dan 75 jaar bijenwoningen op de markt brengt, niet alleen kasten maar ook andere benodigdheden o.a. de Triumf, een apparaat om heidehoning slingerbaar te maken.

Als heide-imker had de stichter van de firma veel belangstelling voor het slingeren van heidehoning. Gustav Dathe (ook een bekende naam: Dathepijp) deelde reeds op een vergadering in 1868 te Darmstadt mede, dat hij de heidehoning door zijn kinderen met kleine staafjes in de cellen liet losmaken. Otto Schulz berichtte in 1897 in een bijenblad dat hij de honing met een borstel met stijve stalen stiften, had losgemaakt.

Omstreeks 1915 kwam de firma Thie met de „kleine Triumf” een vinding van de imker Roberstein. Zijn collega Kolb (weer een bekende naam: Kolb-toestel) te Merscheid bij Solingen, maakte de „Triumf”, waarvan de firma Thie het patentrecht verkreeg. Beide uitvoeringen van de Triumf worden door genoemde firma nog steeds in de handel gebracht.

Auto met bijen verongelukt

Op een hoofdverkeersweg in de staat Illinois gebeurde een ongeluk met een ladig bijen. Ongeveer 800.000 van de 1 miljoen bijen hebben het ongeluk overleefd. De kasten waren geladen op een vrachtauto met trailer, deze raakte los van de tractor en kapseisde. Het ongeluk gebeurde 's morgens vroeg en om 12 uur arriveerde de bekende groot-imker Carl Killion met nog een imker, zij waren door de politie gewaarschuwd.

Volgens Killion kwamen ongeveer een miljoen bijen los. Bij het ongeluk waren 180 kasten betrokken. na herstel waren 80 kasten weer bevolkt. Killion, die 50 jaar bijen heeft, zegt nooit zo iets te hebben meegemaakt, hij werkte met kap en blote handen en kreeg slechts 3 steken. Zij verzamelden raten met broed en jonge bijen en deden deze in kasten. Zij wisten ook 80 waardevolle koninginnen te redden. De medewerking van de politie was uitstekend.

Op de trailer waren ook 3 à 4 bussen met elk 60 pound oranje-honing geladen, deze waren tussen de bijen leeg gelopen.

Nadat de kasten waren weggevoerd werd de straat met een sneeuwplough van de dode bijen en honing gereinigd. (Illinois Beebulletin 1964/4-5).

Oude koningin vinden

Als u bij het geven van een jonge koningin de oude niet kunt vinden geeft een Amerikaans imker de volgende raad:

Neem alle raten uit het volk en schud de nog in de kast aanwezige bijen hieruit. Schud dan op een paar meter voor de kast alle bijen van de raten in lang gras of onkruid af. Plaats dan de ramen weer in de kast en zet hierop de jonge koningin. Berook nu een paar minuten de hoop bijen, waarvan de meeste naar hun kast zullen terug vliegen en gij kunt dan gemakkelijk de oude koningin vinden. (Am. Beejournal 1965/3).

Lokkorven

In de Revue Française 1965/4 staat een groot artikel over lokkorven, niet om de oneerlijkheid daarvan te bestrijden. In Frankrijk zegt men, dat de zwermen die men in deze lokkorven vangt, anders verloren zouden gaan. Zelfs het plaatsen in de omgeving van een bijenstand van een andere imker wordt niet veroordeeld, mits men deze van het plaatsen kennis geeft.

In het artikel wordt aangegeven hoe de lokkorven te behandelen en te plaatsen. In de handel zijn verschillende preparaten om zwermen te trekken, te koop.

De schrijver van het artikel zegt dat, als men op een plaats een zwerm gepakt heeft, men hier in de volgende jaren weer succes zal hebben; het is dus zaak zulke plekken te vinden.

Belenen van honing

Om te voorkomen dat imkers hun honing tegen afbraakprijzen verkopen om aan geld te komen, heeft het bestuur van de Imkersbond in Baden met het bestuur van de Raiffeisen-bank een overeenkomst gesloten.

Als een imker geld nodig heeft kan hij zijn honing — Duitse honing wel te verstaan — bij deze bank belenen. Hij krijgt dan een voorschot van 50 à 70 % van de waarde van de honing. De honing wordt door de bank verzegeld, maar blijft onder berusting van de imker. Wil hij deze honing verkopen, dan betaalt hij het voorschot plus rente (7 à 8 %) aan de bank terug.

De bank heeft de voorwaarde gemaakt, dat zij bij het bestuur van de Imkersbond inlichtingen over de crediet-nemer kan vragen. (Südwestd. Imker 1965/9).

Varia

Koninginnerooster. In een vorige Jaagkieps werd als uitvinder van dit rooster de Duitser Hannekann genoemd. Maar in de Reinische Bienenzeitung 1965/8 kunnen wij lezen dat de Oekraïner imker Prokopowtsch, een tijdgenoot van de Bienenbaron Berlepsch (1815-1877) de uitvinder is. Middel tegen bijensteek (1774). Men neemt een witte slaapbol, maakt er een kleine insnijding in en laat dan enige druppels van het melksap hieruit op de gewonde plek lopen.

De pijn wordt dan ogenblikkelijk gestild en er volgt geen zwelling. (Südwest' Deutsche Imker 1965/8).

In Abeilles et Fleur 1965/4 plaatste een imker een advertentie waarin hij zegt dat imkers hun bijen ten getale van 50 tot 100 kasten op zijn terrein mogen plaatsen. Als vergoeding vraagt hij de afkomende zwermen.

Prettige feestdagen wenst u

Jékavé.

Een bloemstukje

MET BEHULP VAN DRACHTPLANTEN

door J. van Os.

In vorige artikelen in Bijenteelt is regelmatig over drachtplanten geschreven. Nu de feestdagen naderen, zoals Kerstmis, Nieuwjaar e.d., gaan we eens kijken hoe, nu onze bijtjes voorlopig niets meer aan onze drachtplanten hebben, we van hen gebruik kunnen maken om er in onze woning met de op handen zijnde feestdagen gezelligheid mee te scheppen.

Mogelijkheden zijn er vele. We denken op de eerste plaats aan het maken van een aardig kerststukje, dat geplaatst kan worden op een tafeltje, dressoir, in de vensterbank of dergelijke. Ook kunnen we een aardige versiering maken voor de kersttafel.

Misschien hebben we juist met deze feestdagen in zicht een goede kennis, die al lang bedlegerig is of die in een ziekenhuis of sanatorium verpleegd wordt. Juist deze mensen stellen een welgemeende blijk van medeleven in de vorm van een bloemstukje, mogelijk aan te vullen met wat fruit, juist op zulke dagen wel zeer op prijs.

Denkt u vooral niet dat u persé voor een en ander dure bloemen of materialen nodig hebt. Een beetje handigheid, gevoel voor lijn en kleur en wat oefening, en u zult zien dat u over uzelf verbaasd zult staan, als u de resultaten ziet. Gaat het niet direct naar uw zin: oefen dan eens wat; u zult merken dat het wel meevalt.

Om u een indruk te geven wat u met eenvoudig materiaal kunt maken, hebben wij een foto bij dit artikeltje geplaatst. Niet met de bedoeling om dit precies na te maken, maar om u de mogelijkheid te laten zien, wat er met eenvoudig materiaal te maken is.

Om de takjes e.d. stevig te bevestigen, kunnen we gebruik maken van bv. een bol boetseerlei of, als we daar niet zo gemakkelijk aan kunnen komen, een doodgewone aardappel (vooral niet te groot), die we dwars doorsnijden. Het vocht, dat in de lei of aardappel zit, zorgt er voor dat de er ingestoken takjes enkele dagen mooi fris blijven. Door

de vrij vaste substantie van lei of aardappel blijven de takjes op de juiste plaats staan.

We beginnen nu van onder af de met de bolle kant naar boven liggende aardappel of leibol te besteken met enkele mooie takjes van b.v. Hulst, Mahonia, Klimop, Cotonaster of dergelijk materiaal. Zorg ervoor dat het geheel vooral niet te groot wordt en dat er op een paar punten eens een mooi rankje of takje wat verder uitsteekt.

Vooraf het geheel niet „mooi rond” maken en ook niet te vol. Er moet, als de ondergrond is gevormd, namelijk ook nog voldoende ruimte overblijven om het stukje „af te werken”. Dit doen we bijvoorbeeld met een aardig toefje besjes. De witte bessen van Symphoricarpos lenen zich hiervoor bij uitstek en geven als het ware een lichtende plek in het geheel. Ook een paar korte takjes van de zo mooie winterheide (Erica) doen het uitstekend.

Vooraf voor een dergelijk stukje gebruiken we als middelpunt graag een kaars. Een b.v. gekochte Gotische kaars is wel erg mooi, maar om in „Imkersstijl” te blijven zou u zelf een kaars kunnen maken, b.v. door een vel kunstraat in de lengte op te rollen en van een „pit” te voorzien. Deze kaars bevestigen we in de bol door hem op een tevoren ingestoken en toegespitst houtje te steken; zorg dat de kaars voldoende „vrij” staat en dus ook werkelijk zonder gevaar kan worden aangestoken.

Nu nog een paar mooie langere, maar vooral „ranke”, takjes gebruiken (b.v. brem of ijle Cotonaster-takjes) om het geheel wat „omhoog” te werken. Niet op gelijke hoogte houden, maar proberen een zogenaamde driehoekslijn in het geheel te krijgen. (Dat wil zeggen, dat als we de uitstekende punten van het stukje in onze gedachten met lijnen gaan verbinden, er een driehoekige vorm ontstaat).

Gebruik bij een stukje met kaars ook liefst enkele takjes met glimmende blaadjes; het kaarslicht weerspiegelt zich hier zo mooi in. Pluk als het nodig is van de bij te steken bessentakjes eens wat blaadjes af, zodat de besjes beter tot hun recht komen. Werk het geheel met vooral kortere takjes af — niet op gelijke hoogte — zodat er ook zogenaamde „dieptewerking” ontstaat. Ga nooit het geheel verknopen door er kunstsneeuw, verguldsel of iets dergelijks over te strooien of te spuiten.

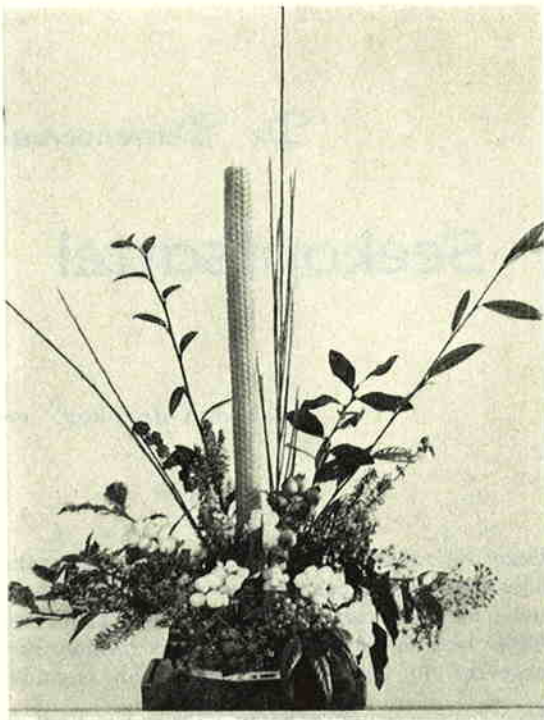
Maak een stukje voor de kersttafel bestemd vooral niet te hoog, zodat u de tegenover u zittende persoon kunt zien als u aan tafel zit.

Verder zijn er nog mogelijkheden te over. Hierbij denken we aan een stukje met meerdere kaarsen, aan een zelfgemaakte kandelaar van wat grillig gevormde takken, aan een kerststukje, bevestigd op een klein, mooi grillig gevormd stronkje of een wandboekje, dat zeer geschikt is om een wat kale muur weg te werken. De aardappel of leibol be-

vestigen we dan met een stukje grof gaas of een plankje of iets dergelijks.

Voor een zieke, die u gaat bezoeken, kunt een stukje nog wat extra kleur geven met wat fruit (een tros druiven of een paar mooie rode en gele appels). Ook kleine vruchten van de z.g. Sierkalabas zijn te gebruiken om in het geheel kleur te brengen. Deze bevestigen we stevig door er onzichtbaar een ijzerdraadje door te steken en ze hiermede in de ondergrond van het stukje te bevestigen.

Ik weet zeker dat, als u eenmaal bezig bent en er de smaak van te pakken hebt, u meer mogelijkheden gaat zien om met de zo gezellige feestdagen inzicht de sfeer in huis te verhogen. Zegt u niet: „dat is iets voor vrouwen”. Er zijn mannen genoeg, zelfs met vrij grote handen, die er kans voor zien met bescheiden middelen aardige bloemstukjes te maken. Zeker, de eerste keer zal het geheel misschien niet naar uw zin zijn, maar geef de moed niet op. U zult zien dat zeker hier het spreekwoord „Oefening baart kunst” van toepassing is. We wensen u veel succes toe en prettige feestdagen.

Korte berichten

GOUDEN JUBILEUM AFDELING RENKUM.

Ter gelegenheid van haar gouden jubileum hield de afdeling een druk bezochte receptie samen met de heren A. T. van den Brink en J. C. van Scherrenburg, die beide van de oprichting af een bestuursfunctie bekleedden.

Wethouder van de Beld vertegenwoordigde het gemeentebestuur.

Tijdens de feestavond reikte burgemeester Mr. D. Matzer van Bloois een koninklijke onderscheiding uit aan de heer van Scherrenburg. De heer van den Brink had die reeds eerder ontvangen. De heer Maagendans reikte namens het hoofdbestuur de eremedaille uit aan de beide jubilarissen en de heren A. van de Wollenberg en R. van de Pant.

Namens de Betuwse fruittelers boden de heren P. v. d. Hof en C. H. Slootweg de jubilerende een formidabele mand met fruit aan.

De heer Laban vertoonde prachtige films, Animoso luisterde de avond muzikaal op en een vrolijke schets van de heren A. de Jong en T. Lodder werd zeer aandachtig gevolgd.

ONS JANUARI-NUMMER.

In verband met de feestdagen verzoeken wij de medewerkers hun bijdragen voor het januari-nummer zo vroeg mogelijk, doch uiterlijk 10 december te willen inzenden.

Dank voor uw medewerking !

IMKERMIDDAG PROVINCIE UTRECHT.

De provinciale imkermiddag wordt dit jaar gehouden op zaterdag 10 dec., des namiddags half twee in het Hervormd Centrum, Stationsweg, Bunnik. Alle imkers hartelijk welkom.

Op 4 november overleed op 73-jarige leeftijd ons lid

de heer M. v. d. Wiel

Met hem verliest de afd. Haaren een trouw lid en bekwaam imker.

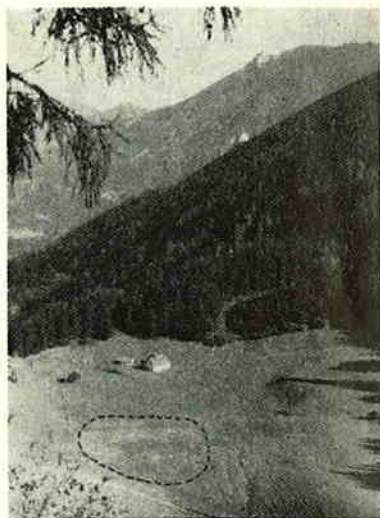
Vele jaren was hij de keurmeester mede van de Bedrijfswedstrijden zowel in Haren als Udenhout, en vele imkers mochten van hem een goede raad in ontvangst nemen.

Hij ruste in vrede.

De Darrenverzamelplaats

Seekopfsattel

Pas aan de „kop” van het meer

De „SEEKOPFSATTEL” bij Lunz am See
Zwart gestippeld: Darrenverzamelplaats

Deze verzamelplaats ligt verder van de naaste bijenstand verwijderd dan de overige. Een bijenstand met ongeveer 30 volken bevindt zich 1 km NNO hiervan, de bijenstand van het instituut met ongeveer 50 volken meer dan 2 km oostelijk.

Naar het westen en noorden liggen tussen 1,5 en 2,5 km meerdere kleine bijenstanden. De gezamenlijke standen liggen echter 170 tot 180 m lager, dan de verzamelplaats.

In het zuiden verheft zich het Dürrensteinmassief met een top van meer dan 1800 m, die geheel bijenvrij is.

De Seekopfsattel verbindt het Ybbsdal met het zijdal van het Lunzermeer. De brede pasvlakte is vrij van bomen; de zich daar bevindende weiden worden heden als veeweiden gebruikt. Boven een moerassige laagte in het centrum van de pas, bevindt zich de d.v.. Deze laagte biedt wel enige beschutting tegen de wind, maar in feite echter is de naar het westen open pas sterker aan de wind blootgesteld, dan de lager gelegen dalen en de zich daarin bevindende d.v.'s.

Bovengenoemde verzamelplaats leent zich, vanwege zijn geïsoleerde en vrije ligging in het algemeen zeer goed voor nauwkeurige waarnemingen.

Op mooie dagen was regelmatig een groot aantal darren aanwezig en zeer duidelijk hoorbaar.

Buiten dit gebied werden nooit darren waargenomen.

Tussen 31-7 en 27-8 werden in totaal op 7 warme, betrekkelijk windstille dagen, meerdere uren durende ballonproeven genomen. De grenzen van het vlieggebied waren op alle dagen gelijk. Alleen binnen het vlieggebied vertoonde het maximum van de darrenvlucht vaste schommelingen.

Dikwijls was in de zuid-westhelft, een andere keer in de noord-oosthelft de grootste darrendichtheid te constateren.

Voor vrije vlucht opgestelde of aan een ballon bevestigde koninginnen werden onmiddellijk en meestal door een groot aantal darren aangevlogen.

In een randstrook van ongeveer 30 m. breedte, om het op *afb. 2* ingetekende gebied, werden slechts sporadisch enige afzonderlijke darren aangetrokken; nog verder daarbuiten zelfs geen enkele dar meer.

De meest verrassende uitkomst echter werd bereikt, als we midden in het gebied, om de op optimale hoogte van 15 tot 20 m gebrachte koningin, de vorming van een grote darrenzwerm afwachten en dan met de koningin naar verschillende richtingen, straalsgewijze naar de buitenkant van het gebied liepen. Reeds in de randzone nam het aantal der om de koningin verzamelde darren; zeer aanzienlijk af; nog enige meters verder van het centrum verwijderd, waren *regelmatig* op eens alle darren verdwenen om niet meer te verschijnen. Op dezelfde tijd kon men de darrenvlucht midden in het gebied weer even duidelijk horen als tevoren en met een tweede koningin daar weer een grote zwerm aanlokken.

Op goede vliegdagen geraken de darren, kennelijk geactiveerd door de aanwezigheid van een koningin, in buitengewoon sterke opwinding. Zij vliegen alle voorwerpen aan, die zich bewegen —

vogels, libellen, in de lucht geworpen stenen — en dichte zwermen, elkander achtervolgende darren, jagen dikwijls heel laag over de grond. Het spektakel van deze „wilde jacht” kan soms zo hevig zijn, dat nieuwelingen onder de waarnemers onwillekeurig het hoofd intrekken. Ondanks dat, wordt een zojuist nog hevig aangevlogen koningin direct verlaten, wanneer men ze slechts een 25 m buiten het gebied brengt.

De koningin werkt dus slechts zolang attractief op de darren, als ze zich op een hoogte van minstens 10 m binnen een bepaald gebied bevindt. Buiten dit gebied wordt er even weinig aandacht aan besteed als in het volk.

Tijdens gesprekken vernamen wij van de met de wacht op het vee belaste „hoedsters”, dat deze, in 1963 door ons ontdekte d.v. jaarlijks door darren bezocht werd. Een van die weiden ligt geheel in het darrengebied. Wanneer het vee op dit perceel gedreven wordt, is het op hete dagen door deze „zoemende bijen” hevig verontrust en opgeschrikt van de ene naar de andere hoek gejaagd. Het zoemen op deze plek was haar al reeds jaren bekend.

Bij vele malen herhaalde proeven, was de plaatsvastheid der darren steeds aan te tonen. Dit ging zo tot 17-8. Op 27-8, na een meerdaagse periode van slecht weer, waren op de verzamelplaatsen geen darren meer aantoonbaar. Op deze dag vloegen op de bijenstand van het instituut nog wel darren, maar in veel geringer aantal dan 10 dagen tevoren.

Discussie

Ondanks het feit, dat we reeds jaren lang bezig zijn met de biologie van het paren der bijen, hadden we tot nog toe een zekere twijfel aan het bestaan van d.v.'s d.w.z. aan het regelmatig zich verzamelen van darren op dezelfde plaatsen, zonder aanwezigheid van een koningin. Nu konden we in de onmiddellijke nabijheid van het instituut een groot aantal van zulke plaatsen vaststellen. Overall, waar darren door een koningin snel en in groot aantal worden aangelokt, waren ze reeds tevoren ter plaatse aanwezig en niet eerst na toevallig voorbijvliegen in de geurwolk om de koningin geraakt.

Anders is het blijkbaar gesteld met de plaatsen, waar men slechts toevallig en na lang uitkijken darren te zien krijgt. Zulke plekken vonden we tussen de d.v. 1, 2, 3, 4 en de bijenstand. Kennelijk waren hier de koninginnen door ons op de uit- en thuisvliegrichting der darren gebracht en door deze aangevlogen. Voor deze opvatting pleit, dat we in de richting van een grote weide, onmiddellijk ten noorden van de bijenstand, waarop we nog nooit darren konden aanlokken, nog geen verzamelplaats gevonden hebben. In ieder geval tonen deze afzonderlijke aanvluchten aan,

dat koninginnen ook buiten de eigenlijke verzamelplaats achtervolgd kunnen worden. Blijkbaar echter slechts alleen op de regelmatig gebruikte vliegwegen.

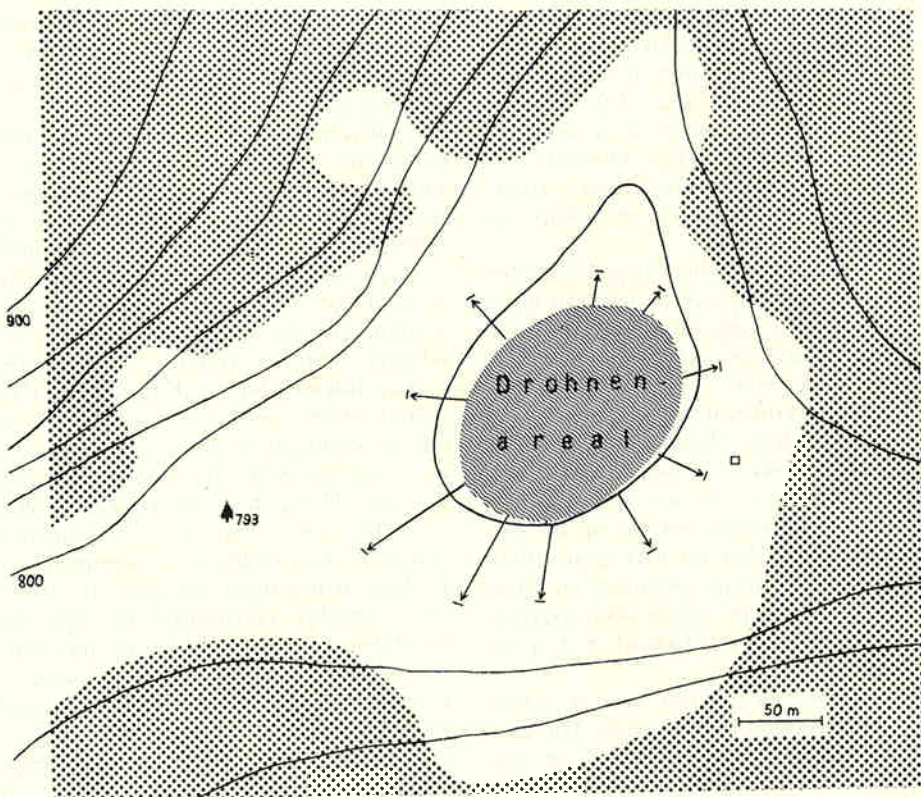
De falende aantrekkingskracht der koninginnen buiten de geïsoleerde verzamelplaats „Seekopfsattel” verklaart tevens onze vroegere waarnemingen aan de oever van een meer (F. en H. Ruttner 1963). Wat we daar toen hielden voor een „vermijden van de nabijheid van water”, bleek achteraf een onderdeel van het algemeen gedragspatroon van de darren. Wij hadden, wat we nu achteraf bewijzen kunnen, met de koningin de verzamelplaats (No 1 „Kapelle”) verlaten en de darren waren *daarom* niet gevolgd. Zo gauw men met de koningin in een andere richting wandelde (dus van het water af), vond men hetzelfde verschijnsel. Dat zich boven grotere wateroppervlakten echter metterdaad geen verzamelplaatsen bevinden is waarschijnlijk en begrijpelijk.

In hun gedragingen vertonen de darren zo een zeer wezenlijk onderscheid ten opzichte van de werkbijen. Men kan de darren met een schaalte suiker niet naar een gewenste plaats dresser. Hun reactie op een specifieke, op zichzelf hoogst werkzame prikkel (Koninginnegeur) is in veel sterkere mate van aangeboren gedragsregels afhankelijk. Het afscheidingsprodukt van de vrouwelijke mandibulaire klieren werkt slechts in aangepast milieu (vrij vlucht-afstand van de grond, bepaalde vliegbaan) als opwekkende prikkel.

Zoals bekend is, heeft het afscheidingsprodukt der mandibulaire klieren der koningin, naast zijn werking op darren, ook een invloed op de ontwikkeling van het ovarium der werkbijen en op de aanzet van redcellen. (Pain 1961, Butler 1961.) In het bijenvolk heeft zo een en dezelfde stof of stoffencomplex tweeërlei functies: één als seksuele lokstof en vervolgens als pherormoon om richting te geven aan de sociale organisatie.

Daar de koningin voor deze tweede functie haar gehele leven Pherormoon voortbrengt, blijft ze ook na de paring seksueel attractief. Slechts wordt onder normale omstandigheden deze mogelijkheid later niet meer benut, daar een oudere koningin hoogstens bij het zich elders neerzetten vanuit zijn stand naar een eigengekozen woning, op zulke hoogten belandt, dat darren op haar reageren kunnen; bij deze gelegenheid vliegt zij echter temidden van een dichte bijenzwerm. Brengt men echter een oudere koningin *alleen* op „darrenhogte”, dan wordt ze door de darren op dezelfde wijze aangevlogen als een onbevuchte jonge koningin. Naar aanleiding van de vastgestelde gedragslijn der darren kan een nadere beschouwing van de chemische kant hier achterwege blijven, zonder dat daardoor misverstanden ontstaan.

Het bestaan van d.v.'s verklaart een merkwaardig verschijnsel, dat eenieder kent, die zich met de

Afb. 3

Schets van de darrenverzamelplaats „Seekopsattel“ (1:25000) Ingetekend zijn de 20-m hoogtelijnen. Wit is weide; gestippeld woud; golflijntjes het vlieggebied der darren. De pijlen geven de richtingen aan, waarin met de darrenzwermen uit het gebied gelopen werd. Nooit werden vastgebonden koninginnen door de darren verder dan de pijlpunten achtervolgd.

paringsbiologie der bijen heeft beziggehouden: Een koningin onderneemt 4,5 of meer langere uitvluchten, zonder bevrucht te worden. Keert ze eindelijk bevrucht terug, dan bevat haar sperma blaasje zeker sperma van meerdere darren (Woyke 1960, Trjasko 1956).

Deze verdeling der paringen laat zich statistisch slechts met een soortgelijk wisselende verdeling der darren in de ruimte verklaren. In het algemeen vindt de koningin stellig zeer snel een paringsplaats. Hoe dat gebeurt, is nog niet opgelost. Men zou overeenkomstig als bij de hommels kunnen zoeken, waar de koninginnen door geur sporen — die door het afscheidingsprodukt der mandibulaire klieren van de darren worden veroorzaakt — in de vliegbanen der darren worden gebracht.

Of men kon aannemen, dat dezelfde factoren, die de darren aanzetten zich op bepaalde plaatsen te verzamelen, ook op de koninginnen werkzaam zijn.

Van de aard van deze factoren kan men zich tot nog toe geen enkele concrete voorstelling maken. Noch voor de verzamelplaatsen van Jean-Prost

(1961), noch voor de onze is een gemeenschappelijk kenmerkende eigenschap te vinden. Er zijn verzamelplaatsen op het volle vrije veld of op een door bomen omgeven open plek, op de hoogte van een bergrug of in een dalkom. Dat de darren naar het schijnt jaar op jaar dezelfde plaats opzoeken, ofwel dat er door de darrenbevolking in verschillende jaren geen voortzetting plaats vindt, moet voorlopig als een raadselachtig merkwaardig verschijnsel blijven bestaan.

Samenvatting

Op een afstand van 150 tot 1000 m van de naaste bijenstand worden meerdere regelmatig drukbezochte darrenverzamelplaatsen gevonden. De darrenvlucht is op deze plaatsen duidelijk hoorbaar, echter slechts bij het vormen van achtervolgingszwermen zichtbaar. Aan ballonnen bevestigde koninginnen worden binnen het gebied der verzamelplaats zeer actief aangevlogen, echter slechts een zeer korte afstand buiten deze plaats achtervolgd.

Pam.

vragen rubriek

*Diverse vragen van J. G. v. V.
te A.:*

1. Wat is de beste manier van overwinteren, met twee broedbakken en in de onderste klimraten of gewoon één bak met tien ramen? Hoe hangt men klimraten, naast elkaar of verdeeld over de bak? Moet de dekplank goed worden afgeschermd met kleedjes of moet er een ventilatie-opening zijn?

De kasten staan vrij beschut opgesteld.

2. Een imker vertelde me dat hij in het voorbije voorjaar bij aanvang van de fruitreis de bak met klimraten aanvulde en in de broedkamer een honingkamerraam hing en dat later naar de honingkamer bracht om zodoende de bijen te dwingen het broed aldaar te verzorgen en hun honing daar op te slaan. Is dit juist?

3. Wat is volgens u de beste methode van zwermverhindering? Hierbij vermeld ik, dat wij imkeren met simplexkasten en dat wij reizen naar (1) fruit, (2) koolzaad, (3) klaver of moerasandijvie, dit alles in de omgeving van de Beemster. Raten zijn genoeg beschikbaar. In onze afdeling zijn er imkers, die vegers of vliegers maken en een aantal, die de moeder verwijderen en het volk op één dop zetten. Er was vorig jaar een duidelijk verschil in honingopbrengst tussen eerst- en laatstgenoemden en deze waren in het voordeel. Dit jaar beweerden twee imkers dat een be-

paald volk niet zwermde en de meeste honing gaf.

De drie beschreven methodes heb ik éénmaal toegepast, waarbij de veger-methode uit de hand gelopen is, de vlieger en de laatste methode wel goede volken opleverden maar matig honing, tien pond van elk volk dit jaar.

Kunt u mij de voor- en nadelen noemen van de laatste methode?

Antwoord:

1e. Over overwinteren bestaan vele opvattingen. Ze leiden meestal tot een goed resultaat, als er niets bijzonders gebeurt.

Dit bijzondere kan zijn een extra lange winter zonder mogelijkheid tot uitvliegen of een extra koude winter met extreem lage temperaturen.

Het overwinteren op 2 broedkamers, waarvan de onderste een of meer klimraten bevat, heeft het voordeel dat de bijen 's winters wel rustig zitten, maar het nadeel dat ze bij de reinigingsvlucht later voor de dag komen. Bovendien is het zo gemakkelijk om overtollige raten in de broedkamers te bewaren en die heeft men dan niet ter beschikking. De klimraten gaan gemakkelijk schimmelen en moeten meestal worden afgeschreven. Of deze klimraten naast elkaar hangen of uit elkaar is voor de inwintering van geen betekenis. Als ze naast elkaar hangen worden ze soms in het voorjaar door de bijen in gebruik genomen, wat wel eens lastig kan zijn.

De beste inwintering is naar mijn mening nog altijd één broedkamer met 8 ramen, de rest opgevuld met een verkleinblok. Het voer komt dan compacter om de tros te zitten, wat bij zeer lage temperaturen zeer belangrijk kan zijn.

Een verticale opening in de dekplank is in verband met de tocht niet gewenst. Als de dekplank en het dak van behoorlijk isolerend materiaal zijn, is verdere bedekking niet nodig.

2e Als men in een broedkamer een honingraam hangt, zullen de bijen daar onder aan een (darren-) raat bouwen. Dit lijkt mij zeer ongewenst. Een goed volk gaat bij de dracht toch wel in de honingkamer.

3e Echte zwermverhindering is in ons klimaat en bij onze dracht-omstandigheden vrijwel nooit mogelijk. We moeten het dus zoeken in zwermbehandeling. Het liquideren van de oude koninginnen is m.i. een nadeel, omdat deze koningin nog zoveel kan produceren. Het op één dop zetten is helemaal fout. Men mag pas doppen breken, als er al een jonge koningin is. Overigens is het niet te voorspellen welke methode in een bepaald jaar de grootste opbrengst zal geven. Een methode, die, onder de meest uiteenlopende omstandigheden, goede resultaten geeft, is ongetwijfeld het tijdig maken van een veger en natuurlijk op tijd daarna de doppen breken. Hoe deze eenvoudige methode uit de hand kan lopen is mij niet duidelijk.

Bij het maken van een veger blijft het hoofdvolk het sterkst; het krijgt een jonge koningin, waardoor verder geen zwermplannen optreden en het heeft tijdens een deel van de zomerdracht weinig broed te verzorgen. De vlieger, die als honingproducent moet fungeren, wordt, doordat hij alle vlieg-bijen krijgt, vrij sterk. De oude koningin is er oorzaak van dat zo'n volk graag weer op zwermen gaat werken met alle last van dien. De vlieger bestaat uit oude bijen. Deze zijn minder geschikt om broed te verzorgen, wat echter wel nodig is omdat de oude koningin meteen weer doorgaat met leggen.

#